

PASAULES ARHEOLOGU 7. KONGRESS. NĀVES JŪRA — JORDĀNIJA

Ilze Loze

Ar Viņa augstības Majestātes Abdullaha II Ibn al Huseina laipnu patronāžu Nāves jūras piekrastē — Jordānijā 2013. g. 13.–18. janvārī Huseina bin Talala konvenciju centrā notika Pasaules arheologu 7. kongress. Kongresa darbību Viņa Majestātes vārdā vadīja Viņa karaliskā augstība princis el Hasans bin Talals. Kongresa atklāšanā uzrunu teica Jordānijas akadēmiskais sekretārs Talals Akashehs, kongresa prezidente Klaire Smite (*Claire Smith*, Flindera universitāte Austrālijā), Jordānijas tūrisma un kultūras mantojuma instanču vadītājs Akels Biltaji, Senāta mājas komitejas vārdā Naifs al Faizs, tūrisma un senatnes ministrs, Viņa augstība princis el Hasans bin Talals.

Pasaules arheologu 7. kongresā piedalījās ap tūkstoš dalībnieku no 70 valstīm. Iepriekšējie kongresi ir notikuši Apvienotajā Karalistē, Venecuēlā, Indijā, Dienvidāfrikā, ASV un Īrijā. Jordānijā kongress notika draudzīgā gaisotnē, nodrošinot palīdzību 400 studentiem un dalībniekiem no mazu ienākumu (*low-income countries*) valstīm. Tika uzsvērts, ka Jordānija jau 2007. g. sāka gatavoties šī kongresa zinātniskai norisei, tāpat tika vērsta uzmanība uz arābu lielo viesmīlību, akcentējot Jordānijas Hašimītu karaļvalsts politisko stabilitāti tajā pat laikā, kad blakus valstī Sīrijā notiek karš. Jordānijas akadēmiskā sekretāra Talala Akasheha teiktajos vārdos atskanēja patiess prieks par arheoloģijas augšupeju arābu valstīs, pateicoties stingrām zinātniskām nostādņēm kultūras mantojuma saglabāšanā un izcilām arheoloģiskām vērtībām atkal atgriežoties Jordānijā. Arheoloģijai kā zinātnei, kā atzīmēja runātājs, jābūt brīvai

no krāpšanas, maldināšanas, meliem, piesavināšanās, kā arī no politiskas un personālas propagandas.

Pasaules arheologu 7. kongresa darbība notika divās plenārsēdēs kongresa sākumā un beigās, referāti bija apvienoti 131 sekcijā. Darbs ritēja sanāksmju plašajās zālēs, kurās varēja izvietoties ne tikai 300, bet vajadzības gadījumā pat līdz 600 cilvēku liela auditorija. Tās nosauktas Nāves jūras, *Mount Nebo*, Petras u.c. arheoloģisko reģionu vai kompleksu vārdā. Stenda referāti — plakāti, to pieteikto skaits līdzinājās piecdesmit deviņiem. Tie tika izstādīti konvenciju centra plašajā foajē. Vienlaikus ar zinātniskajām sesijām notika spraigs darbs Pasaules arheologu organizācijas divpadsmit komitejās. Par vienu no galvenajām darbības tēmām kongresā tika uzsvērtā kultūralo tehnoloģiju nozīme kultūras mantojuma saglabāšanā un konservēšanā.

Akadēmisko sekciju darbība bija apvienota 15 blokos ar šādām ievirzēm:

1. Publika–izglītība, komunikācija un pagātnes daudzpusīga izpratne.
2. Zinātne un tehnoloģija: metodes, analīzes un rīki.
3. Ētika, politika un nodarbošanās (saistības un pienākumi).
4. Izpratne un interpretācija.
5. Kultūras mantojuma konservēšana un saglabāšana.
6. Nākotne: jaunas perspektīvas pagātnes pētījumos.
7. Ekonomiskā attīstība, nodarbošanās.
8. Darbs ar medijiem un to loma kultūras mantojuma saglabāšanā.
9. Informācijas brīvība.

10. Identitātes politika: etniskums, nacionālisms un globalizācija.
11. Neatliekamie uzdevumi konflikta laikā un kultūras mantojuma identitāte.
12. Noderīgums: seno tehnoloģiju un zināšanu atgūšana.
13. Iztika, uzturs: iegūšanas ceļi, iztikas stratēģija.
14. Atklājumi: lauku darbu ziņojumi un pārskati.
15. Atbildes uz apjomīgiem jautājumiem.

Tā kā 7. arheoloģijas kongress notika Jordānijā, pirmkārt, vērsama uzmanība uz pētījumu apskatu tieši pašā Jordānijā (Jordāna), kuru speciālajā literatūrā sauc arī par Transjordāniju. Var atgādināt, ka Jordānijas arheoloģisko pētījumu pirmsākumi attiecināmi vēl uz 19. gs. sākumu, kad uz Tuvo Austrumu kartes parādījās tādas izcilas vēsturiskas vērtības kā Petras (*Al-Khazne*) klintīs 1.–2. mūsu ēras gadsimtā iekārtotas svētnīcu tipa kapu vietas, kļūstot par vietējo iedzīvotāju nabatejiešu svētvietām, kuras 14. gs. pazuda no redzesloka un tikai 1812. g. tika no jauna atklātas, pateicoties Šveices ceļotājam J. L. Burckhardtam.

Arheoloģijas vēstures speciālisti Jordānijas arheoloģijas attīstībā izdala četrus periodus: 1) agrākā pētniecības fāze (1805–1918), 2) Britu mandāta (1918–1946), 3) Hašemītu karaļvalsts fāze (1946–1967) un 4) mūsdienu arheoloģija Hašemītu karaļvalstī (kopš 1967. g.). Jordānas arheoloģijā izdalīti 17 galvenie kultūru periodi, sākot no vidējā paleolīta līdz pat islāma laikam. No laika gala Jordānijas arheoloģijā strādājuši angļu speciālisti, 1929. g. nodibinot Transjordānijas senvietu departamentu, vēlāk, 1932. g., izveidoja arī amerikāņu Orientālās pētniecības institūtu Jeruzālemē. Kopš 1951. g. interesenti tiek regulāri informēti par arheoloģisko pētījumu gaitu Jordānijā (ar Jordānijas arheoloģijas nodaļas gadskārtējo izdevumu *Annuaire of the Department of Archaeology of Jordan*). Savi nopelni ir arī

itāļu arheoloģiem, kuri vēl 1927.–1933. g. strādājuši Romas laika Filadelfijas citadele Ammanā — Jordānijas galvaspilsētas centrā. Izcilākajiem arheoloģiskajiem atklājumiem pieder Nāves jūras piekrastes ziemeļrietumu daļā atrastie pergamenta ruļļi Kumranas alās, kuri rakstīti vairākās senvalodās. Ar tiem nodarbojās Jordānijas senvietu departaments, Palestīnas arheoloģiskais muzejs un Francijas Ekoles (*Ecole*) bibeliskais (*biblical*) un arheoloģijas centrs.

Kopš 1967. g., kad Izraēla politisku apsvērumu dēļ okupēja Jordānas upes rietumu krastu, atgriežoties senās Izraēlas teritorijās, amerikāņu un angļu zinātniskie centri pārcēlās uz Ammanu Jordānijā. Šeit 1971. g. nodibināts Amerikāņu orientālo pētījumu centrs (ACOR) un 1978. g. — Britu pētījumu padome Levantā.

Jordānijas arheoloģiskās problēmas kongresā tika skatītas četrās sekcijās, kas veido tikai nelielu daļu no visu organizēto sekciju skaita. Pirmā sekcija bija veltīta jaunākajiem arheoloģiskajiem atklājumiem. Referātos skatīti aktuālākie pētījumi daždažādākajās Jordānijas arheoloģijas nozarēs, risināti jautājumi par Romas impērijas antīkiem ceļiem no Nāves jūras uz Machaeru, Dekapolei (sengrieķu nosaukums) piederošie Abilas izrakumi pēdējos 30 gados Ziemeļjordānijā (ASV), *Macharus* māksla (Hasmoneaniešu karaļa dibinātā pilsēta 1. gs. p. m.ē., Ungārija) un dolmeņu pētījumu apkopojums Jordānijā (Vācija). Otrā sekcija analizēja liela laika kultūru maiņu perspektīvas Jordānijā: t.i., iedzīvinājās kiberarheoloģijā. Tika atzīmēts, ka reģionālie pētījumi atļāvuši izstrādāt kultūras pārmaiņu datu setu un izdalīt neolīta, sekundārā produkta, metalurģisko, pilsētu un industriālo revolūciju, kā arī tehnoloģisko revolūciju. Dažas šajā sekcijā risinātās tēmas — Pasaules kultūrala mantojuma un konservācijas pētījumu modelis (ASV); nabatejiešu (*Nabataean*) inovatīvo tehnoloģiju interpretācija un prezentācija: Petras studijas (Jordānija); no vara ieguves vietām līdz datu

setam Dienvidjordanijā (ASV); fotogrametrijas un lāzera skenējošās tehnikas pielietojums un materiāla aizstāšanas pārvietojuma konstatēšana vēsturisko celtnu struktūrās (Hašemītu universitāte, Jordānija): Petras (nabatejiešu senpilsēta) senā un mūsdienu ekonomika (karavānu tirdzniecības ceļi utt., ASV) un paleodabas modelēšana Jordānijā (Austrālija).

Otru referātu grupu veidoja citu arheoloģisko objektu apskati jaunāko pētījumu gaitā tajā pat sekcijas turpinājumā: *Damyed* dolmeņi, Petras citu vietu izrakumi, DOA muzeji (nacionālas nozīmes seno pieminekļu muzeji), Ai Umru baznīca, mozaīku dokumentācija ar GIS (Ģeogrāfiskā informācijas sistēma) palīdzību, Madabas un Zargas izrakumi (to autori bija vietējie arheologi). Arābu prezentācija bija veltīta arī Irbid-Arabellas seno grieķu pilsētas 2011. g. arheoloģisko izrakumu (apdzīvota, sākot no 2500 BC) apskatam.

Divās sekcijās apskatīja Persijas jūras līča (Līča, *Gulf*) valstu arheoloģiju, kurā ietilpst Apvienotie Arābu Emirāti, Bahreina, Jemena, Katara, Kuveita, Omāna, kā arī Saūda Arābijas Karaliste. Šis reģions tika atzīmēts kā specifisks kultūras mantojuma aizsardzības jomā, ar īpašu mantojuma aizsardzības politiku un interpretāciju, iekļaujot sociokultūru un reliģisku pieeju. Klausītāji tika iepazīstināti ar Šeiha Faisala muzeju Katarā, Kataras kultūras mantojuma autentiskumu un strīdīgo raksturu (Georgtaunas universitāte Katarā), rekonstruēto Kataras kultūras mantojuma vietu retorisko globalizāciju un modernizāciju (A.K.), islāmofobiju sakarā ar arheoloģisko pieminekļu lokalizācijas vietām (Kalifornijas universitāte Losandželosā, UCLA Katara), islāmistu identitātes un kultūras mantojuma demonstrēšanu Bahreinā (A.K.), kā arī ar Kuveitas pilsētas agrās naftas ieguves ainavas saglabāšanu vai izpostīšanu (ASV universitāte Kuveitā). Jautājums bija Jemenai — vai tā spēs nodrošināt kultūras mantojuma saglabāšanā: prezentāciju, praksi un politiku (Jemenas studiju Arābu institūts)? Turklāt arī Saūda Arābijas Karalistei veltītais

referāts ietvēra jautājumu par arheoloģisko mantojumu: vai tā ir aizsardzība vai arī izolācija? (A.K.) Jāatzīmē, ka vairums Apvienotās Karalistes referentu bija paši arābi, kas studē vai strādā Ekseteras universitātes Arābu un Islāma studiju institūtā. Tieši šis institūts ir izstrādājis jaunu kultūras mantojuma saglabāšanas modeli Līci.

Par Starptautiskā kultūras mantojuma saglabāšanas un restaurācijas centra (*International centre of study of the Preservation and Restoration of Cultural Property*) ilgstoša arābu reģiona kultūras mantojuma saglabāšanas programmas (ATHAR) devumu arābu valstu izglītības prioritārajām vajadzībām referēja Apvienoto Emirātu valstu pārstāvis Zaki Aslans, kas vadīja arī vienu no pieminekļu aizsardzības sekcijām krīzes laikā un bija uzlūdzis Latvijas pārstāvi piedalīties kongresā.

Ieskatu par Tuvo Austrumu arheoloģiskajiem muzejiem varēja iegūt speciālā sekcijā par muzeju darbību globālā perspektīvā. Ammanā darbojas divi arheoloģiskie muzeji, un Jordānijas arheoloģiskais muzejs bija viena no galvenajām instancēm, kurā notika kongresa sagatavošanas darbi. Atbildīgās sekcijas darbu kārtoja šī muzeja Restaurācijas centra vadītāja, doktore Fatma Marī. Šeit apskatīja kā Jordānijas, tā arī Apvienoto Arābu Emirātu muzeju darbību, uzsverot naftas ieguves lomu Apvienoto Emirātu iedzīvotāju labklājības celšanā, kas deva arī iespēju organizēt muzejus, starp kuriem pirmo vietu ieņem Nacionālais vēstures muzejs. Pavisam to ir 22, tostarp arī privātie muzeji. Referāts bija veltīts arī Taivanas nacionālajiem muzejiem (Ķīnas Republika), kā arī 22 000 m² lielas platības Stambulā (Turcija) Zeugma mozaīku muzeja izstāžu projektam.

Par muzeju atbilstību kultūras mantojuma saglabāšanai referātā par Jordānijas muzeju runāja M. Dehalals, norādot kā labās, tā arī kritiskās puses, kas saistās ar muzeja darbiniekiem tik zināmām lietām (insekti, gaismas, temperatūra utt.). Pārsteidza Austrālijas PHD

kandidātes D. Fitzpatrikas (Melburnas universitāte) Tuvo Austrumu arheoloģisko kolekciju spēcinošas stratēģijas menedžmenta sagatavošana, kurā ietilpst pat tādi jautājumi kā arheoloģisko kolekciju plānošana ilgstošajiem izrakumiem un kolekciju glabāšanas iespēju nodrošinājums.

Pasaules kongresa piektā tēma, kā viena no vadošajām šajā kongresā, tika veltīta kultūras mantojuma konservēšanai un aizsardzībai. Tā skāra neatliekamus jautājumus, tostarp arī kultūras mantojuma aizsardzības nodrošināšanu militāra konflikta laikā. Forumā „Gaišzilais vairogs” (*Blue Shield*) tika skaidrots kā līdzvērtīga vienība Sarkanajam Krustam (Vīnes universitāte). Tā apstiprinājums vēl 1954. g. kā aizsardzības emblēma militāra konflikta gadījumā no postījumiem aizsargā muzejus, arhīvus, bibliotēkas, tajā skaitā arī arheoloģiskos pieminekļus. Forumā tika apspriesti jautājumi par šīs organizācijas attiecībām ar citām institūcijām. Šai organizācijai ir arī nacionālās komitejas, tika norādīts uz to darbu pastiprināšanu, īpaši Tuvajos Austrumos.

Speciālā sesijā, kuru vadīja pārstāve no Spānijas, runāja par degošajiem kultūras mantojuma punktiem — Sīriju, Indiju, Ēģipti un Lībiju. Sīrijā ir jau drupas, Indijā zeļ seno lietu nelikumīga iztirgošana, arheoloģija cieš Ēģiptē un Lībijā, bet Libanonā pēc kara atjauno Tripoles vecpilsētu.

Savukārt sesijā par kultūras mantojuma un konflikta rezolūciju, tās piemērošanu un šķēršļiem, zinātņu pārstāvju vidū izvērsās starpdisciplināra diskusija. Talību totalitārisms radījis situāciju, ka, piem., Afganistānā arheoloģija ir zem dūres, bet Argentīnā ar GIS ģeogrāfiskas informācijas sistēmas pielietojumu arheoloģiskajā praksē notiek cilvēktiesību rupja pārkāpšana.

ICCROM darba grupa arābu reģionā pieprasīja aktīvu iejaukšanos, revidējot paviršās pārbaudes kultūras mantojuma pārdošanas gadījumos, kā arī neatliekamo aktivitāšu nozīmi, organizējot ekspertu piesaisti. Šajā

darba grupā piedalījās arī Bosnijas un Hercegovinas, Čehijas, Spānijas, Sīrijas, Latvijas un citu valstu eksperti. Darba grupa turpina darboties arī kongresu starplaikā.

Kultūras mantojuma saglabāšanas riskam veltītajā sekcijā tika apspriesti jautājumi par pareizu pieeju, tehnoloģiju un stratēģijas pielietojumu. Šajā sesijā ar UNESCO pārstāvja piedalīšanos risināts jautājums par Petras unikālā klinšu ceļa saglabāšanu 1200 m garumā starp 80 m liela augstuma klintīm, un šos darbus uzsāk Itālijas Dabas aizsardzības un pētījumu institūts. Ģeoloģiski arheoloģisko pieminekļu saglabāšanas aktivitātes notiek pastāvīgas tūrisma plūsmas aizsegā, arī uzbrūkošā urbanizācija dara savu, bet darbi turpināmi, izmantojot riska analīzes, GIS, monitoringa tehnoloģijas un nosakot pieminekļu degradācijas procesu. Par to referēja arī Korsikas un Turcijas pārstāvji.

Somijas Nacionālās senvietu pētījumu padomes (*National Board of Antiquities*) pārstāvis iepazīstināja ar Skandināvijas boreālo mežu apsekošanā pielietotajām gaismas avotu atklāšanas un attāluma noteikšanas tehnoloģijām.

Secijā par dabas postījumiem analizēja lielās Japānas zemestrīces, citviet — zemes noslīdēšanu, plūdus radušos nogruvumus un izskalojumus. Atzīmēti arī pasākumi, kas veikti pieminekļu aizsardzības pilnīgai realizācijai. Bija iespējams noklausīties ziņojumus par *San Gullermo* baznīcas restaurāciju Bakelorā (*Bacelora*, Filipīnās) un sultāna Ahmeta kapa pārklāšanu ar aizsargmateriālu Stambulā (Turcija).

Īpašā uzmanības lokā šajā arheoloģijas kongresā bija kultūras mantojuma ekspertu un militāristu sadarbības un muzeju attīstības jautājumi (Līča arābu valstu kooperācijas padome (*Cooperation Council of the Arab states of the Gulf*)). Neizpalika arī jautājums par arheoloģiju Vācijas impērijā: tās politiku, cīņu un rases izpratni Vācu bībeliskās arheoloģijas attīstības sākuma periodā (Brazīlija/Heidelbergas universitāte Vācijā).

Otrs lielo problēmu loks kongresā saistījās ar jaunas pieejas izveidi pārejas periodā uz neolītu (jauno akmens laikmetu), kas saistās ar pēdējiem medniekiem—vācējiem un pirmajiem zemes apstrādātājiem. Darbības lauki tika saistīti ar hronoloģiju, ģenētiku, dabas izmaiņām, paleoekonomiku un sociāliem jautājumiem. Tika vērsta uzmanība uz jaunajām tehnikām: senās DNA, stabilajiem izotopiem, radioaktīvā oglekļa datiem, stilistiskajām analīzēm un Socioekoloģisko zinātņu (*Modelling for Socio Ecological Science*) modeļiem, kā arī teorētiskiem izskaidrojumiem. Šo problēmu risināšanai ieteikts mikroreģionālo analīžu un makrolīmeņa uzskatu pielietojums. Atzīmējams piecu Vidusjūras baseina zemju speciālistu veikums par pēdējo mednieku—vācēju un agro zemkopju darbību Vidusjūras baseina centrā (Itālija), ražas novākšanas tehnoloģijām agrajā neolītā un dietārās prakses raksturojumu Rietumu Vidusjūras baseinā (Spānija) un diētas plaša vērīena spektra konstatēšana Levantā. Šie pētījumi veikti, sadarbojoties universitāšu institūcijām ar specializētām laboratorijām, veidojot reizēm starpkontinentālu sadarbību. Sesijā par Dienvidrietumu Āziju tika nolasīti referāti par neolitizāciju Centrālajā Anatolijā (Turcija), kā arī par neolīta ģenēzi Lejas reģionā Sīrijā (Spānija, Francija un Damaska) un Ziemeļu Sīrijas agrā neolīta attīstību (A.K.).

Sekcija „Savvaļas resursu menedžments un domesticēto augu un dzīvnieku izplatība” ietvēra referātus, kas balstījās dabas zinātņu pētījumos un raisīja lielu interesi. Tēmu daudzveidībā izpaudās dažādo kontinentu specifiskais kolorīts. Izmirusi lapsa (*Dusicyan avus*) tika skatīta mednieku—vācēju kapu piedevu kontekstā Patagonijā (Rionegro, Argentīna). Savukārt staltbrieža (*Cervus elaphus*) ragu izmantošana halholīta periodā Rumānijā nesaistījās ar pārtikas ieguvu, tādējādi apliecinot savvaļas dzīvnieku izmantošanu citām vajadzībām. Ne mazāk lielu interesi raisīja pirmsspāņu zemkopības izplatība Dienvidamerikas zemienes Paranas

upes deltas reģionā (La Platas universitāte Argentīnā).

Vēl pirms zemkopība nostiprinājās kā vadošā ekonomikas nozare, Dienvidamerikas kontinenta arheoloģijā parādījās savvaļas augu domesticēšana. To apliecina arī Rietumu Pampas vēlā holocēna laika apmetnēs konstatētie fakti (Argentīna). Angļu ķīmiķi ar Somijas arheoloģiem sākuši strādāt pie jautājuma par sekundārā produkta revolūciju, balstoties uz Somijas teritorijā māla podos atrastajām pārtikas paliekām (Bristoles universitātes Ķīmijas skola).

Speciāla sekcija kongresā pievērsās seno diētu (paleodiētu) pētījumiem, kas bija viena no kongresa vadošajām tēmām. Tika apskatīti tradicionālo un inovatīvo metožu pielietojumi. Referātos parādījās daudzzinātņu analītiskās metodes, kas tika skatītas globālā mērogā: molekulārās un izotopu pazīmes augu audzēšanā (Lībijas Sahārā), alus un alus darināšana Senajā Ēģiptē, ēdiena ekonomēšana un diētiskie paradumi Gangas ielejā, mājas dzīvnieku ekspansija Eiropas kalnāju reģionos, diētiskie komponenti bronzas laikmeta nocietinātajās apmetnēs.

Paleodiētai bija veltīts pat forums „Ko mēs liekam uz galda? Atklāta diskusija par paleodiētiskajiem produktiem”. Referēja laboratoriju speciālisti lipīdu un izotopu analīzēs, izmantojot taphanomiskus, metodoloģiskus un interpretatīvus pieņēmumus. Citā sesijā ar nosaukumu „Gastronomiskais mantojums” tika nolasīti referāti par bufetes arheoloģiju un mantoto gastronomiju. Atzīmējamas tēmas par ēdiena gatavošanas procesu ar tvaikiem Ziemeļaustrumu Āzijā, cukurniedru industrija kā pirmā globālā produkta aizsākuma process, savvaļas augu lietošana uzturā dienvidaustrumu Āzijā, kartupeļi kā seno Andu iedzīvotāju iztikas avots Čīlē, vīna monopols un graudaugi Brazīlijā u.c.

Savukārt sekcijā par kultūraugu un dzīvnieku biogeogrāfiju veltīja uzmanību dramatiski mainītai situācijai eksotisko augu un dzīvnieku ģeogrāfiskajā izplatībā. Referenti

izvērtēja iemeslus un laiku, šim difūzijas procesam izmantojot ģenētiku, izotopu analīzes, ģeometrisku morfometriku kulturālo augu un dzīvnieku biogeogrāfijas konstrukcijai. Tie bija referāti par rūsganā brieža (*Dama dama dama*) dzīvnieku diasporu un tā kultūras pārmaiņām, aitu izplatību Dienvidāfrikā utt.

Sāls arheoloģijas pētījumu sekcija aizrādīja, ka sāls jeb piektais elements ir universāla, diahroniska un diatopikāla pārtikā lietojama piedeva. Tas ir universāls diētiskais elements. Sāls pētniecībā ir iezīmējušies sekojoši aspekti: iegūšanas tehnika, rīku komplekti, transports, konteineru glabāšana, cilvēku un dzīvnieku diētas, resursu kontrole un konflikta situācijas. Sāls ieguves etnoarheoloģija Eiropā pētīta Rumānijas teritorijā, kur tā savulaik bija izvēsta Austrumu Piekarpātu reģionā. Referenti vēltīja uzmanību arī ģeoloģiskai bāzei sāls iegūšanā, procedūrām, rituāli apmaiņai, kas fiksēta Eiropas dienvidaustrumu halkolītā, senajām sāls raktuvēm Rumānijā, globālajām sāls ieguves vietām, kā arī Kolumbijas Andu kalnu sāls ieguves vietām 500 km no jūras.

Ūdens un tā pagātnes menedžments, ūdens lietošana un drauds — šo sekciju organizēja Pretorijas universitāte Dienvidāfrikā, skarot visu kontinentu problēmas: ūdens ieguves senās sistēmas, dabīgās ūdens ieguves vietas un to lokalizācija kulturālajā ainavā, ūdens arhitektūra Etiopijā, ezeru mītnes Polijā, agrā bronzas laikmeta apūdeņošanas sistēmas Javā, romiešu Dekapoles tuneļu sistēma u.c.

Sava vieta bija atvēlēta arī ētikas jautājumiem arheoloģijā. Turklāt notika debātes par mūsdienu arheoloģisko ētiku, tās dilemmām un atrisinājumiem, kurās piedalījās 54 personas no pasaulē studējošo jauniešu vidus. No ētiskā viedokļa tika analizētas piecas tipiskākās situācijas. Šis dispuāts notika Flindera universitātes (Austrālijā) pasniedzēja J. Ralfa Jordana vadībā, kurš bija atbildīgs arī par kongresa darbības translāciju studentiem. Translāciju apmaksāja kongresa dalībnieki ar saviem personīgiem līdzekļiem, par to pateicību saņēma arī Latvijas pārstāve.

Ētika tika skatīta arī kopsakarībās ar etnosa politiku, indigēnismu arheoloģijā un kultūras mantojuma saglabāšanā. Uzmanība bija vēsta uz starptautiskās likumības krustpunktiem, ētiku un kultūras mantojuma aizsardzību, tajā skaitā arī uz starptautisko humāno likumu un likumiem par kultūras mantojumu konflikta gadījumā. Citi jautājumi bija saistīti ar starptautisko kultūras mantojuma aizsardzības likumības piemērošanu un tās apstrīdēšanu. Tika skaidroti cēloņi transnacionālajiem noziegumiem pret kultūras mantojumu ekonomiskās krīzes laikā Vidusjūras baseinā.

Speciāla sekcija bija vēltīta etniskumam un indigēniskumam arheoloģijā, kā arī identitātes politikai: etniskums, nacionālisms un globalizācija. Arheoloģija ir apolitiska, taču tā ir izmantota politiskajā propagandā noteiktas klases, etnosa vai reliģijas vēsturiskās lomas pasvītrotānai.

Secija „Dzimums un apbedījumu paražas bronzas un dzelzs laikmetos starp Atlantijas okeānu un Urālu kalniem” apskatīja jautājumu par vara laikmeta identitāti Viduseiropā (J. Tureks, Čehija) un trāķiešu karaļu kapenēm: identifikācija un raksturojums (D. Georgeva, Bulgārija). Pēdējās kapenes saturēja lielu skaitu zelta dārglietu.

Pasaules arheoloģijas kongresa gaitā bija organizēta darba grupa par digitālā arhīva nepieciešamību un tā izveides pamatprincipiem, kā arī sekcija par arheoloģiju digitālajā laikmetā. Tika apskatīti jautājumi par virtuālo realitāti a-3D rekonstrukcijās, arheoloģiski pielietoto D skenēšanas sistēmu, kā arī par digitālo dokumentēšanas sistēmu un arheoloģisko ainavu Eiropā, izmantojot no attālu vadāmās tehnoloģijas. Atsevišķā sekcijā strādāja speciālisti datu setu (*data set*) pētījumiem infrastruktūrās. Tika piedāvāti modeļi dažādu atšķirīgu arheoloģisku datu setu savienošanai ar t.s. universālo līmi CIDOC-CRM (konceptuālais izziņas modelis, *conceptual reference model*), veicot to ar 3D ICONS un ARIADNE līdzdalību. Tika skaidrota izstrādātās JISC (kopējā informatīvās

sistēmas komiteja) kopējā datu fonda atkarība starp institucionālajām un disciplīnu bāzētām datu krātuvēm. Tika ierosināts veidot jaunu zinātnisku žurnālu par „atvērto” arheoloģiju un pieejamo datu arhivēšanu.

Kongresa laikā Nāves jūras plašajā hallē nolasītas arī piecas pamatlekcijas (*keynote*) par UNESCO 40 gadu darbību pēc 1972. g. Pasaules kultūras un dabas mantojuma konvencijas parakstīšanas par 19. gs. Austrumu un Nāves jūras atklājumiem, par pāreju no bronzas laikmeta pasaules sistēmas uz bronzas laikmeta vērtību sistēmu (ceļojumi, tirdzniecība un savstarpējā mijiedarbība 3. un 2. g. t. pr. Kristus (profesors Kristians Kristiansens, Gēteborgas universitāte), arheoloģiju miera un kara laikā (arī par kara, rasisma un nacionālisma kūdītājiem), Pītera Ucko lekciju koncepta „tropiskais” izmaiņām saistībā ar Amazones baseina pēdējo 15 gadu laikā veiktajiem arheoloģiskajiem pētījumiem, skaidrota patiesība par savvaļas augu domestikāciju tropu apstākļos (profesors E. G. Neveš, Sanpaulu iniversitātes Arheoloģijas un Etnoloģijas muzejs). Šīs lekcijas pulcināja milzīgu daudzumu klausītāju.

Plakātu sekcijai bija pieteikušies 59 autori. Plakāti bija sakārtoti septiņos blokos: pagātne, darbīgā arheoloģija, pagātne tagadnē, materiāla kultūra un keramika, dati un datēšana, bioarheoloģija un klinšu zīmējumi. Atzīmējamās tēmas par slepenību digitālajā arheoloģijā, neolīta apmetņu iztēle (Čehija), jaunu iespēju izmantošana kultūras mantojuma saglabāšanā (Saūda Arābijas Karaliste), zemes caururbjošā radara iespējas nezināmu cilvēku apbedījumu atklāšanā (ASV), bioarheoloģiskās studijas un to paleobioloģiskā koncepcija, odontoloģiskie pētījumi saistībā ar strontija diagenēzi (*diagenesis*), akustikas problēmas Romas teātros un Romas sienu zīmējumi. Latviju pārstāvēja divdaļīgs plakāts par Zvidzes daudzslāņu akmens laikmeta apmetni un tās pētījumiem, akcentējot dzintara apstrādes darbnīcas un to nozīmīgumu kopējā neolīta dzintara pētījumu kontekstā. Īpa-

šu interesi raisīja Zvidzes apmetnes dati par lopkopības aizsākumiem (liellopu un siklopu īpatņu skaits), kas pievērsa Bristoles universitātes ķīmijas skolas uzmanību, kura strādās ar Lubāna mitrāja keramikas kolekcijās saglabātajām ēdiena paliekām.

Ekskursijas, kas notika gan pirms un pēc kongresa, gan arī tā laikā, pulcināja lielu dalībnieku skaitu. Atzīmēšu tikai dažas no tām: Petra un Vadi Rum tuksnesis un *Faynan* vara ieguves vietas trīs dienu ekskursijas cena bija 360 dināri, Romas pilsētas Jerašas un Ajlun cietokšņa (Krusta karu periods) apmeklējums maksāja 140 dinārus. Ekskursiju gidi bija plaši pazīstami arheoloģijas speciālisti dažādādās Tuvo Austrumu arheoloģijas nozarēs. Tas bija visai dārgs prieks, tomēr uz Petru varēja aizbraukt arī par desmit dināriem, un individuāliem apmeklētājiem tās apskate maksāja 50 dinārus.

Kongress notika ar lielu vērienu, to sponsorēja 38 dažādas organizācijas, starp tām arī pats Hiltona karaļa Huseina bin Talala sanāksmju centrs, Jordānas muzejs, Petras attīstības un tūrisma reģionālā pārvalde, 7. kongress, Flindera universitāte Austrālijā u.c.

Nākamais Pasaules arheologu kongress notiks pēc četriem gadiem Japānā.

Informāciju par kongresa norisēm var iegūt 7. kongresa apskatā par katras sekcijas, darba grupas vai foruma darbu, kur ir arī ziņas par tās zinātnisko virzienu. Izdevums, kurā liela uzmanība pievērsta arheologu 7. kongresa darbībai starplaikos un atrodas norādes par šīs pasaules mēroga organizācijas uzbūvi un uzdevumiem, publicēts ar nosaukumu „*Under the gracious Patronage of his majesty King Abdulah II Ibn Al Hussein*” *The Seventh World Archaeological Congress. The Dead Sea — Jordan January 13–18 2013*. Informāciju par referātiem vai to tēzēm var iegūt internetā, apmaksājamās avotos, kas atrodas Pasaules arheologu 7. kongresa rīcībā.